

במערכת התקבלו מספר תגובות בנושא "השבת", דבר שהיה צפוי, ואנו נשתדל לפרסם אותן ב"עמודים" הבאים.

מה היה אומר צורריאל?

— סטנלי מנדל —

לעשות, אלא גם לסיידורים אחרים כמו מכירת חמץ לא אמיתית לשם התארת. הוא הבין שסיידורים אלה היו יכולים להיות מותרים כהוראות שעה, אבל הם פסולים בתהליך של נדמול במדינת ישראל.

אני משער שצורריאל היה מגיב על התופעה של מרכזי קניות בקיבוצים הפתוחים בשבת מתוך שני היבטים. א) הוא היה מבין שתקנונים בונים את הצלחתם על שילוב מתוחכם בין שיווק ובידור. הוא היה שם לב שביקורים בשבת במרכזי קניות בקיבוצים מאופיינים באווירה משפחתית והנאה, והיה מבין שזה מרכיב של יום מנוחה בעבור רבים. ב) בוודאי היה מותקדם במלוא התרופות ה"ג'ינג'ית" שלו נגד השימוש בפקחים ובשטרדים לא יהודים לאכוף את ההלכה על יהודים.

נחמיה רפל מסיים את רשימתו הנ"ל במלים אלה: "עלינו להתייבץ לצדם של שומרי החומות: חומות השבת וחומות הקיבוץ כאחד - אך בו זמנית עלינו ליטול חלק בדיאלוג שיתן פירוש חדש לשבת וגם לקיבוץ". אני בטוח שצורריאל לא היה מתייבץ לצדו של נחמיה, לא במתן הכשר לחומות, ולא בניסיון להגדיר מחדש את השבת ואת הקיבוץ מאחורי חומות. ברם, היה בוודאי פועל לשכנע ליתרון של שבת כהגנתו, והיה מטיל דופי באכיפה כפייתית של ההלכה. מעין צבי

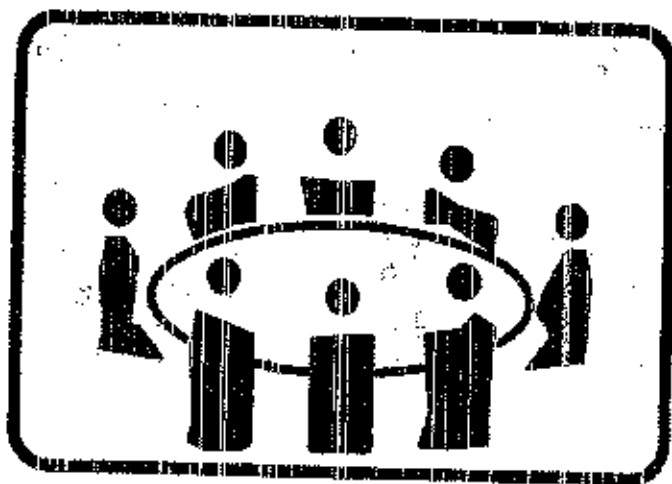
צורריאל התנגד בתוקף למגמה של כפייה דתית ולהטלת גזירות שהציבור לא יכול לעמוד בהן. היה סבור שההלכה חייבת להתקדם יחד עם התנערות במציאות. הוא כתב: "המציאות בה אנו חיים, מחייבת אותנו לחפש את דרכי ההלכה בתנאים שונים מאלו שהיו קיימים בזמן כתיבת ספרי הלכה הקלטיים, כגון השולחן- ערוך וזרמ"א. (שם ע' 392) בעבור ההלכה היא יצירה מתמשכת והקפאתה היא שורש העברות.

כיום, המציאות היא בשבת, שרבים שומעים רדיו, צופים בטלוויזיה, נוסעים לטייל, משתתמים במשחקי ספורט, והולכים לקולנוע - גם בקרב אלה שפוקדים את בית הכנסת בשעות הבוקר. צורריאל היה מודע למגמה הזאת, ותמך במאמצים לשנות אותה בשני מישורים. א) הלכות שבת כיום מנותה צריכות להתייחס בהבנה למשמעותה של "מנוחה" בעיני הציבור. ב) כיבוד ההלכה מחייב קיומה מתוך ישר.

ברשימה שנשארה את הכותרת "גוי של שבת - אין א דרכנו", העיר צורריאל שסיידורים לעקוף את כוונת ההלכה על-ידי ניצול של גויים לא היה נהוג בתקופת התלמוד, אלא באו כחידוש בתקופה החדשה. הוא קבע החלטית: "אין אור מוצאים במקורות ההלכה שימוש באינו-יהודי להקל על איסורים" (שם, ע' 390) הוא התכוון לא רק לגוי שיעשה בשבת מה שאסור ליהודי

יפה עשתה עורכת עמודים בפתיחת דפי הביטאון לדון בנושא העקרוני של קיום הלכות השבת, בכפייה או בשכנוע, לאור המציאות היחשבויות. נחמיה רפל פתח את הדיון בגיליון אדר בניטוט מדברי צורריאל אדמית, חבר הקיבוץ הדתי שהכרתי והוקרתי, אבל הוא לא ציין את עמדתו של צורריאל בנושא העיקרי. אשתדל להרחיב כאן ברברים של צורריאל הקשורים לנושא ההלכה בכלל והשבת בפרט.

בשנת תשי"ח, הופיעה בידעיות יבנה דשימה קצרה מאת דב רפל על ההבדל בין חול לבין שבת, ועל הצורך לשמור על ההבדל. צורריאל ענה, שהצדק העקרוני עם דב, אבל חייבים להתחשב במציאות הנתונה. כמו בהזדמנויות אחרות, הוא הבחיר שבהשקפתו האישית תפס מקום מרכזי הכלל הגדול, "מנהג דוחה הלכה". בתשובתו לדב הוא הדגיש את הצורך לפעול מתוך המציאות גם בשעה שמתמידים בחיקוה. הוא סיכם את רשימתו בחכמה האופיינית לו: **כאן אנו באים לנקודה המכרעת - המסקנות המעשיות. מראש עלינו לדעת, שלא רק הפוליטיקה היא "אמנות האפשר": גם מנהג הציבור כן. שמעתי פעם את תפילתו של מנהיג ציבורי: "ייתן לי ה' כוח להשיג את האפשר, אומץ לוותר על הא-אפשר - ובינה להבדיל בין שניהם". כזה הוא מצב העניינים אצלנו (בתוך הזרם ונגדו ע' 497).**

הנהלה וזברתית מספר 77 11.10.99

מכחים: סטנלי מירון, איחי פדן, יוסי זיוון, חיים אברתם, גרסיאלה גבל, עדן גרזון, גיני אורחן, חגן תמנה, צילה ברגר, גדי קאופמן.

חסרים: דניאלה לבין.

סדר היום

1. אישור פרוטוקול

אשר פרוטוקול מיום 28.9.99

2. הצעה למבנה מגזר רווחה וזבריות

לקראת הישיבה חולקה ההצעה המצורפת לספר הפרוטוקולים בעקבות ההערות שהושמעו בישיבה, סוכס:

- (א) זוכן הצעה מתוקנת שתכלול תתיחסות להערות שנשמעו בישיבה ולהתייחסות שיעלו בדיון בהנהלה הזברתית בנושא בית זמני (כזכור הוזלט באסיפה שעל הזנהלה הזברתית לזוכן הצעה בנושא ההנהלה הזברתית של בית-תמר).
- (ב) הוצעה המותקנת שהגובש בהנהלה הזברתית תובא לדיון ואשר האסיפה (בהשתתפות כרמלה בוסיאן, ושולי ארבל)

3. היערכות ההנהלה הזברתית למילוי תפקידי המזכיר בתקופת הביניים

סטנלי, יוסי ואיתי בהשתתפות גדי הציגו הצעה להיערכות בתקופת הביניים עד לבחירת מזכיר (מצורפת לספר הפרוטוקולים).
סוכס: ההצעה תובא לידיעת האסיפה ופרטיה יובאו לידיעת הציבור.

המשך ←

7 אוקטובר 1999

הצעה להתארגנות ההמלה החברתית למילוי תפקידי המזכיר בתקופת הביניים

1. פרוט תפקידי סטנלי מירון, יוסי זיוון, ואיתי פדן

סטנלי: * יו"ר הנהלה חברתית
* אחראי על הכנת סדר היום להנהלה החברתית ולאסיפה

יוסי: * מרכז ועדת חברים
* טפול בנושאים אישיים-חברתיים ואירועים חריגים בעלי רגישות חברתית.
הערה: חברי ועדת חברים ימשיכו לשמש כתובת לפניות אישיות (אראלה אשכנזי, יהודית אנגרס, בועז אלטשולר כרמלה בוסיאן, יוסי זיוון, כריסטיאן פלג, גדי)
* חבר בצוות הסדר תובות (הסדר הקיבוצים)
* חבר צוות קרקעות
* השתתפות בהנהלה הכלכלית לפי הצורך

איתי: * תאום ואדמיניסטרציה
* ממלא מקום מזכיר בתחומי הייצוג והמנע עם גורמי חוץ
* חבר בהנהלה כלכלית
* חבר בוועדת כספים (מרכז מנחם רזניק)
* חבר בצוות תכנון (מרכז כריסטיאן)
* אמריות לתחומים:
* אכלות (מרכזת תמי אלוני)
* בטחון (אחראי עמנואל רווח)
* פנסיה (מרכז מנחם רזניק)
* דור צעיר (מרכז רון קוגלמן)

2. פרוט אחראיות אחרות.

גרטיאלה בנל (מרכזת שירותים וצריכה) נוסף לתחומים שנאחריותה כעת תהיה לה אחריות על תחומים שהיו באחריות המזכיר.
* ספורט ומרכז דוד מסד
* תקשורת (מרכז ראובן בחן)
* עניני שיכון שוטפים (מרכז עמנואל רווח)
* תרבות (אחראי רפי גל)

חיים אברהם (מרכז משאבי אנוש) בנוסף לתחומים שהיו באחריותו כעת תהיה לו אחריות על תחומים שהיו באחריות המזכיר:
* מתנדבים (אחראיות מיקה שוסטר וגליה יעקב)

3. תזכורת לגבי ממלאי תפקידים מכהנים בנוסף לנ"ל:

* בריאות ורווחה - כרמלה בוסיאן
* חברי הנהלה חברתית (גדי, איתי, חיים, גרטיאלה, ביני, חנוך, סטנלי, צילה ברגר, דניאלה לבין, עדן גרזון, יוסי זיוון)
* חברי הנהלה כלכלית (איתי, חיים, גרטיאלה, ביני, חנוך, מנחם רזניק, בועז אלטשולר, אבי אשכנזי, אברהם שגיא, ישראל פישר)

4. הערה: גדי ימשיך לכהן כחבר בוועדת חברים ובהנהלה החברתית.

רשמו: סטנלי, יוסי, איתי וגדי

בעת משבר בתנועה הציונית ובשעה שמומחים ניסו להעמיד כלכלה רציונלית של תגמול הפרט מול כלכלה חלוצית של נתינה מתוך אהבה, נשא רופין נאום בקונגרס הציוני ואמר: "ביום שאינטרסי רווחים ייפכו להיות עיקר עבודתנו, בו ביום תמות תנועתנו ולא יהא בכוחו של אדם להעידה לתחייה"

שהיה נכון לעשות, ולא על מנת לקבל פרס. חשבת החלוצים שפגשו את הברון בצמח לא הייתה באקראי, היא הציגה בנאמנות את היסוד המוסרי האיתן של הנוכחה החלוצית. הבסיס היה המוסר הנשגב של אנטיגונוס איש סזכו עם התיקון של הרמב"ם. המניעים של החלוצים לא היו תועלת אישית ולא איזה ערך עצמי בבניית הארץ, אלא מתוך אהבת העם והארץ, נרצון לשרתם ללא גמול אישי. התכונה הבולטת של החלוצים וזוהי התלהבותם, שנבעה מאהבת העם והארץ ללא סייג. כאשר נתברר להם שהאמצעי העיקרי לבניית הארץ מחדש כמולדת לעם העברי הוא עבודה, הם התלהבו מן העבודה והעלו אותה לערך עליון.

ביאליק קלט את הרוח הזאת, ותיאר אותה בכישרון רב בנאום שנשא בעת פתיחת האוניברסיטה העברית על הר הצופים: "אלפי בנינו הצעירים, בהישמעם לקול לבבם, נוהרים סכל כנפות הארץ אל הארץ הזאת לגאול אותה משוממתה ומחורבנה. מוכנים הם להערוג את כל משא נפשם ולבבם ולהזיק את כל כוח עלומיהם אל חיק האדמה החרבה הזאת למען החיותה. הם חודשים סלעים ומייבשים ביצות וסוללים דרכים ברינה ובצהלה. הצעירים הללו

יודעים להרים את העבודה הפשוטה והגסה, את עבודת הגוף, למדרגה של קדושה עליונה, למדרגה של דת."

בוודאי מוסר החלוצים נשאב ממיטב המקורות של מסורת ישראל, אהבת העם והארץ הזינה את מעשיהם ונתנה להם את הכוח לגבור על המכשולים הרבים בדרך.

אחרור רופין היה אדם חילוני לתלוטין ונטול רקע מסורתי, אבל הוא קלט את המסר הייחודי של החלוצים ועורדם. בעת משבר בתנועה הציונית ובשעה שמומחים ניסו להעמיד כלכלה רציונלית של תגמול הפרט מול כלכלה חלוצית של נתינה מתוך אהבה, נשא רופין נאום בקונגרס הציוני ואמר: "ביום שאינטרסי רווחים ייפכו להיות עיקר עבודתנו, בו ביום תמות תנועתנו ולא יהא בכוחו של אדם להעידה לתחייה".

ניצתה הכלכלה האמורה להיות רציונלית את החלוציות, דרך קיום המצוות החלוציות מתוך אהבה, ונכרה תרבות של "כדאיות". השתלטה היראה הנובעת מן החשבון הפרטי והאנוכיות. כבר הזדוה הוגי דעות להצהיר על "פוסט-ציונות" ופירזק העם לקבוצות אינטרסנטיות יריבות. עדיין יש בארץ מעשים ימים ושקטים שנעשים מתוך אהבת העם והארץ,

ואין הם מעטים. אך אסור להתעלם מן התופעה המדאיגה של התגברות היראה כתכונה המאפיינת יותר ויותר את החברה הישראלית.

הערות

1. הקדמות הרמב"ם למשנה, שילת, נעלה אדומים, חשני" עמ' קלב
2. ארתור רופין, שלושים שנות בנין בארץ-ישראל, שוקן, ת"א, תרצ"ו, עמ' 141.

אברהם אבינו / א. א. א.

ת ג ו ב ז ח

ת ג ו ב ז ח

י ר א ה או א ה ב ה ?

— ס ט ז ל י ס ז ד ו —

עמוס ברט שאל "מה למעלה ממה - יראת שמים או אהבת שמים?" (עמודים 625, חשירי חשנ"ט). הוא הביא דברים בשם אמרם הנוטים לכאן ולכאן, ולאחר לבטים ניכדים הכריע הכריעה מפתיעה לטובת יראה. תמהתי לא למצוא בין הציטטות את דברי הרמב"ם, שדגל בזכות האהבה. הרמב"ם התייחס אל הסוגיה הזאת כיוצא בתמציתי אבל המעמיק ב"הקדמה לפרק חלק". הוא דן שם בקשר בין שכר ועונש לבין קיום מצוות בכלל ולימוד תורה בפרט. כפי שהרמב"ם מציין, מותר לתת לתינוקות גמול של סוכר בעבור התאמצות בלימודים, אבל אין להסיק כלל מן הדוגמה הזאת. לימוד תורה אצל בני בינה למען גמול, נגזן לשם פרנסה או כבוד וכדומה, הוא פסול בתכלית, וכמי שהגמול פסול כמניע ללימוד תורה, כך גם השוט של עונש.

למען האהבה אצל הרמב"ם

הרמב"ם מצא בדברי אנטיוגונוס איש סוכו את הדוגמה הנכונה לבאר את עמדתו. הוא הפנה את הקורא ל"מאמר החסידי, השלם, המשיג האמיתות, אנטיוגונוס איש סוכו: "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת

לקבל פרס". כוונת המאמר היא לדחות על הסף את תורת השכר והעונש, ולהציג תחתיה תורה של טוב ורע בערכים שעומדים בפני עצמם. הטוב או הרע שטמונים במעשים הם שצדיכים להניע את האדם לעשות או לתדול. בראש המעשים עומד לימוד תורה שהוא כולו טוב כמו האהבה ואינו זקוק לשום פיתוי של גמול. לכן הרמב"ם כתב שם על איש הלומד תורה: "ולא תהיה אצלו תכלית התכמה אלא ידיעתה בלבד".

הרמב"ם ציטט רק את המשפט הנ"ל של אנטיוגונוס איש סוכו, בלי החוספת של "ויהי מורא שמים עליכם", ולא במקרה - כי החוספת הזאת היא ספיה שאינו שייך למקור ואף סותר אותו. הערה לאותו מאמר באבות דרבי נתן מעידה על קיום קושי לקבל את כוונתו של אנטיוגונוס איש סוכו וניסיון לסתור אותה: "לא דומה זה שהוא עושה מאהבה לזה שהוא עושה באימה ויראה. זה שהוא עושה מאהבה נוחל חיי העולם הבא, וזה שהוא עובד באימה ויראה שהוא נוחל העולם הזה ואינו נוחל חיי העולם הבא, שכן (אבל) מצינו באבות הראשונים שעבדו באימה ויראה ונחלו חיי העולם הזה וחיי העולם הבא" (נוסח ב, פרק י).

הרמב"ם היה אדם מציאותי שהכיר היטב את חולשות הבריות. על כן, הוא הציע מוצא מן המחלוקת בדרך של ביסוס המוסר על אוהבה. הוא נדדש לסוגיה הזאת בהלכות תשובה, ושם הסביר מדוע תשוב לקיים את המצוות מתוך אהבת אלוקים בלי גמול. "אל ייאמר אדם הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה או נדי שאזכה לחיי העולם הבא, ... העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה, לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראה הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבוא בגללה" (ק, א-ב).

מוסר החלוצים

ערב מלחמת העולם הראשונה ביקר הברון רוטשילד בארץ ותר במושבות. משמו כבוד של חריסר חלוצים רכזים על סוסים המתין לו בתחנת הרכבת של צפת. הם היו חברי "השומר", שקיבלו עליהם ביהמחנה ללוות את הנדיב הידוע במשך סיורו באזור. מתוונתם עשתה עליו רושם עז, והברון ביקש ממזכירו לגמול לרוכבים בסמוט כסף הגון ככיתוי להערכתו. החלוצים סירבו לקבל את הכסף, והשיבו שהם עשו את הנידב

ת.ל. 6. 2,600 מ/ל

תרומתם של 'היסטוריונים חדשים'

סמוני מרון

פותח את הקובץ בקטרוג מעמיק וחדרני על ההנהגה הפלשתינית. הוא מנסה להוכיח שהיא לא הייתה מסוגלת להתמודד עם ההנהגה הציונית, שהייתה טובה ממנה בתחומים החשובים. על-

Eugene L. Rogan and Avi Shlaim (eds.), *The War for Palestine: Rewriting the History of 1948*, Cambridge University Press, 2004.

ההיסטוריה כבר אינה מה שהייתה. הדעה המיושנת, כאילו ההיסטוריה מספרת לנו מה שהיה כפי שהיה באמת, חלפה מן העולם ומקומה באה פרשנות מסוגים שונים ומשונים. אף ישנם

'ההיסטוריונים החדשים' שהופכים את ההיסטוריה למכשיר המשועבד ליעדים פוליטיים. אחד המייסדים של האסכולה החדשה, אילן כפה מאוניברסיטת חיפה, הציג את העמדה הזו די בפטנט בריאיון שפורסם בשנת 1999: "מי מליך את העובדות? אנו מנסים לשכנע כמה שיותר אנשים שפרשנותנו היא הנכונה, ואנו מודרכים עלידי מניעים אידיאולוגיים, לא כי אנו מחפשי אמת." לא כל 'ההיסטוריונים החדשים' מוכנים לקבל עמדה כה גורפת, אבל מחקרם מעלים שאלות רציניות בקשר למתויבותם לאמת.

פי מסקנתו, בגלל חולשת הנתגתם לא היה לפלשתינאים שום סיכוי לגבור על הציונים. תלידי מנתח את כישלונות מרד הערבים בשנים 1936-1939, שהיה למעשה האינתיפאדה הראשונה, ומוצא שההנהגה הפלשתינית (המסוכסכת בתוך עצמה) לא הפיקה את הלקחים הדרושים אלא חזרה על אותם המישגים במלחמת 1948. בנזסף, הוא מצביע על היעדר ארגון לאומי המסוגל לשמש תשתית למדינה עצמאית; היעדר הכנות מתאימות לעימות צבאי ואי יכולת להחליט על יעדים מוסכמים. בניגוד לחולשות אלה, היו הציונים מאורגנים היטב במדינה בדרך שפעלה במחתרת, הייתה להם מערכת צבאית מיומנת והיו להם יעדים מדיניים ברורים ומוסכמים. בקיצור, הפלשתינאים בהמוניהם היו קורבנות תמימים של מנהיגים כושלים וההנהגה הפלשתינית היא האשמה בנקבא (אסון) של 1948.

הספר הנסקר כאן ושיצא לאור באנגליה, מדגים את הבעיה מקובצים בו מאמרים מאת אקדמאים מאוניברסיטאות שונות בעולם. מטרתם המשותפת היא להפריך את הגרסה הציונית של מלחמת 1948-1949, הגרסת:

בני מוריס מאוניברסיטת בן-גוריון, הישראלי היחיד בין המשתתפים, תרם תרומה מכרעת להעלאת נושא הפליטים לדין ציבורי נרחב כאשר פרסם תיאור מפורט בספרו, לידתה של בעיית הפליטים הפלשתינאים 1947-1949. אולם, הוא מכחיש שהייתה תכנית מקיפה לגרש את הפליטים וטוען שלא מצא ראיות להשערה זו. הוא עומד על דעתו שתנועת הפליטים הייתה תולדה של תנאי המלחמה. בשל התנאים האלה בולט גם חלקה וכישלונת של ההנהגה הפלשתינית, כפי שטוען תלידי, לדעתו

א. היישוב הקטן עמד נגד צבאות ערב רבים ויכול להם.
ב. רוב הפלשתינאים ברחו מיזמתם.
הספר שייך למאמץ נרחב לשכתוב היסטוריה תוך כדי יצירת תיאור פלשתיני המסוגל לשרת מטרות מדיניות. המשתתפים מנסים להוכיח, בניגוד לתזה הציונית, שהיה יתרון ברור לכוחות הציונים על הערבים מתחילת המלחמה ועד סופה, ושהציונים גרשו את רוב הפלשתינאים משטחם בכוחנה תחילה.

ראשיד ח'לידי, היסטוריון פלשתינאי ותיק מאוניברסיטת שיקגו,

סקירה של eifel יחנות - סקירה בלתי ממצה , מקיפה רק מה

שהיא מקיפה, על הפנה שהיתה.

שיחה עם סטנלי

- מ - אנחנו סוגרים שנה עם שלושה מ.מ.מ. - ממלאי מקום מזכירים. האם הזמני הופך לקבוע ?
- ס - אני מקווה שלא. אנחנו חילקנו בינינו את המטלות והעניינים מטופלים בינתיים. אני מבין שעכשיו נעשת עוד נסיון למצוא אדם לתפקיד. אמנם המועמדים לא עומדים בתור ארוך ...
- מ - סביבנו מהפכות: ש"ס - מהפכה, אהוד ברק - מהפכה, ואצלנו ? צוות "מעין לאן" עבד כל השנה ואין עדיין אפילו הצעה. מה יהיה ? חרי ברור שאיזה שהם שינויים יצטרכו להיות.
- ס - האופי של מעין צבי היה מאז ומתמיד מתון. מהפכות זה לא בשבילנו (אגב, גם אצל ש"ס ואהוד ברק אני בינתיים שומע על מהפכות ולא רואה אותן). ובכל זאת הנח מה שכבר עשינו - שינינו את התקנון של מעין צבי, שהיה תקף משנת 1939 ; ביצענו שיוך נכסים (כללי ולא פרטני) ע"פ דגם מעגן מיכאל ; קיבלנו תקנון אסיפות, שמבחר לנו איך לקבל החלטות, לערער על החלטות ועוד דברים חשובים ; קיבלנו על עצמנו כללים של רשם האגודות השיתופיות והרווחנו ; התברר שיש לנו חברים שלא ידעו והם לא ידעו שהם חברים. הם נשארו מועמדים כל כך הרבה זמן שהפכו לחברים באופן אוטומטי. אני מברך אותם על היותם לחברים !
- החלטנו על תוכנית שקושרת בין עבודה לתקציב אישי. אין כאן ענין של משכורות בכל צורתן. התמורה היא שווה, עבור עבודה, בלי קשר לסוג העבודה.
- העבודה של צוות "מעין לאן" היתה טובה לזמנה ונתבררו לנו כמה דברים - שתבררם די מרוצים מהחיים פה ; שלא מעוניינים בשינויים רק לשם שינויים ; שיש בעיה בנושא עבודה , זה, כאמור, מטופל.
- בעקבות העבודה הזאת נוכחנו שאנחנו זקוקים לעזרה מקצועית והתקשרנו עם צוות היועצים לתהליכי שינוי בקיבוצים, של המועצה האזורית ונמשיך את העבודה ביחד איתם, בקצב שלנו, מתון ורגוע.

מ - (סטנלי ממהר לחדר האוכל לישיבת ה"פרלמנט") סטנלי תמשיך לצחוק על הכל שתהיה לך שנה טובה ושתזכה להשתחרר מתתפקיד ולחתמסר לכתובת מאמרים.

מרגלית

על איזו "הפרטה" מדברים?

בדור האחרון אירועי הזמן גרמו לגידול ניכר בחון הפרטי. במקביל החלו מאמצים ולחצים להעביר נכסים חשובים לשליטת בעלי חון פרטי. התהליך קבל את השם "הפרטה" כי מדובר בהעברת נכסים מבעלות ציבורית לבעלות פרטית. בקיבוץ המונח נקשר להעברת תקציבי החברה אל תקציבים אישיים, אבל השימוש הזה מוטעה.

התהליך של העברת תקציבים לשליטת חברים מהווה מרכיב חשוב ב"שינויים" שעוברים על קבוצים, אבל אין בכך הפרטה. הקיבוץ במתכונתו המקורית, קרי קומונה, נבנה על יסוד קופה משותפת שאפשרה קיום של משק-בית משותף. כעת, רוב השינויים בקיבוצים מתבטאים בהעברת הכובד ממשק-בית קיבוצי, למשק-בית משפחתי, ולא לפרט. התהליך אינו הפרטה אלא חיזוק האוטונומיה של התא המשפחתי. כתוצאה, הקיבוץ נחלש כציבור של פרטים מחוברים למסגרת כללית, ומתחזק כחברה משפחתית. במקביל החלו שינויים באורחות חיים.

עוד תמורה חשובה מתרחשת ביהסים בין הקיבוץ לבין החברה הסובבת. הקיבוץ הישן והמבודד היה במידה רבה חברה סגורה מקומית ומחשבתית. הקיבוץ של היום הינו חברה פתוחה בכל המובנים. התמורה הזו משנת את תעסוקתם ותרבותם של חברים, ומצריכה מידת גדולה של חופש למשפחה לנהל את ענייניה ולהרגיש שהקיבוץ לא מצר צעדיה.

אם נכון שהתהליך של חיזוק האוטונומיה המשפחתית בחברה פתוחה הוא הרצוי, ותוצאות השאלון של צוות "מעין לאן?" מחזקות את ההנחה הזו, אז חשוב לבחור בשינויים העשויים לסייע. ויש לדחות את אלה העלולים לפגוע. היעד הוא העיקר ולא השינויים, שהם רק אמצעים, ואין להם ערך בפני עצמם. המשך המחשבה הזו מוביל לבדיקת הנושא המרכזי של קשר עתידי רצוי בין התא המשפחתי לבין הקיבוץ. הרי, שינויים צריכים לשרת את התהליך הרצוי, ואסור שהתהליך יתיה תולדה בלתי נשלטת של שינויים.

סטנלי מרון

הפיקוד - 2002.10.17

שיחה קיבוץ: סטנלי מרון על הקפיטליזם החדש • אריק שטרן
על אתגר הצלת העולם • ואברהם שרון על חצר המשק המופרט

גם ערכים בשורה התחתונה

כבר יש מדיניות קפיטליסטית חדשה • והיא עוקרת את "הרווח" ממקומו הבלעדי בשורה התחתונה • ומצמידה אליו שני יעדים נוספים: ערכים חברתיים ואיכות הסביבה • כך מפנה את מקומה כלכלת השוק הנצלנית למדיניות סוציאליסטית עדכנית • לידיעת חובבי השינויים

הקפיטליזם העולמי הצליח להתרחב ולגדול מאד בזרז האחרון, מרוץ העמדות "רנווחים" כעיקר בשורה התחתונה, אולם, מדיניות זו גררה ביקורות ותוצאות חמורות, לרבות כשלים רבים שובעו מן הפירוש המוסק, כאילו מטרת הרווח מצדיקה שימוש בכל האמצעים בינתיים, משתנה סדר העולם הכלכלי.

להרחבת השוק העולמי מתלחשים שינויים משמעותיים. בעשור שאחרי גפילת בדיית-המועצות, התוצר העולמי הגולמי הוכפל כמעט, והגיע ל-48 טריליון (אלף מיליארדים) דולרים על-פי חישוב של כוח קנייה השוואתי. ארה"ב נשארת המשק הגדול ביותר. סין תופסת את המקום השני, לפני יפן, שיחדה למקום השלישי. הודו נמצאת במקום הרביעי, לפי גרמניה, צרפת ובריטניה. הפדרציה הרוסית במקום העשירי. בצד שוקי הענק נותרו יותר ממיליארד בני אדם שסובלים מרעב ועוד מיליארד שסובלים מתת-תזונה קבועה, רובם באסיה ובאפריקה. ועוד: בזמנו, ראש הבנק

הפרנסי בארה"ב הזהיר קפיטליסטים מהזלחה בוחם הנוגמת מרווחים קלים ולא מוצדקים. הוכחות לא איתרו לבוא: יצירות גדולות בבור- סות העולם גרמו למחיקה ערכים בסכומים ענקיים. נתגלו מעילות ותחמויות של מנהלים בכירים בהיקפים גדולים. פשיטות הגל של תאגידים מובילים בהיקפים ללא תקדים. מתגבר שכלכלת השוק החדשה, האמורה להיות "רציונלית", מנהלת במידה רבה על-ידי אנשים לא-אתראים.

התעוררות של תודעה חברתית, המגנות המו- נות של רבנות מתנגדים לדרו הנוכחית של הקפיטליזם העולמי, מעודדות על תחייה של רגיו- שות חברתית. קיימת שיבה לעמדות סוציאליס- טיות מסורחות של מעורבות אישית במאבק נגד ניצול הזולת, בעד צדק כלכלי ולמען איכות הסבי- בה. חשבון הנפש הביא גם אנשים מקרב האשי- הקפיטליזם העולמי להכיר במישלונות ובסכנות- הם מתחילים לאמץ פתרונות סוציאליסטיים כדי להציל את הקפיטליזם. עם זאת, מוגזם לדבר על

ראשיתו של קפיטליזם סוציאליסטי. הרעיון המנחה במדיניות הקפיטליסטית החדשה עוקר את יעד הרווחים ממקומו הבל- עדי בשורה התחתונה, ומצמיד אליו שני יעדים נוספים: ערכים חברתיים ואיכות הסביבה. לתפיסה חדשה זו קוראים "שורה תחתונה משולשת" (רווחים, חברה, סביבה). בין התומ- כים נמצאים ראשי קרנות ענקיות, שהתחייבו להשקיע רק בתאגידים שפועלים לפי המדיניות המשולשת. כבר יותר ממאה תאגידים גדולים בארה"ב התחייבו לכך פומבית. יש לקנות שתאגידים בישראל יצטרפו אליהם.

תכללה החברתית החדשה קשורה בטבורה לסוציאליזם המסורתי, שנאבק נגד אנכיות ולמען טובת האדם, והעמדת אינטרס משותף מעל אינטרס פרטי. כעת, תמורות הזמן מחיי- בות בויקה מחדשת גם של מושגי יסוד סוציאליסטיים: יגוד האינטרסים בין בעלי הון לבין פועלים משתנה ואף מתחלף על-ידי אינ- טרס משותף וכולל של בעלי העסק, עובדי

ספקיו, וכל שאר האנשים (stakeholders). שרואים באותו מקום מקור לחלק מפרנסתם. שביבת פועלים שמויקה לחוסן הכלכלי של המפעל מאבדת את יעילותה. ואילו שביבת צרכנים הופכת לנשק חברתי מוצלח ובעל עוצמה, המסוגל להפיל תאגידים גדולים בלי לגרום שום נזק לשותפים עצמם. צרכנים שקיי- רבו לקנות סוג מסוים של נעליים הצליחו להפסיק ניצול ילדים במצורן. שביבת צרכנים אחרת גרמה להפסקת חקי טבע בייצור מוצרים שונים. דוגמאות אחרות הולכות ומתרבות ברחבי העולם. אותן השביבות תרמו תרומה מכרעת לקבלת המדיניות החדשה של "השורה התחתונה המשולשת". אי-אפשר להתעלם יותר מן המאבק הציבורי למען ערכים חברתיים ואיכות הסביבה. כלכלת השוק הנצלנית שהש- תלטה בזרז האחרון נמוגה עתה. הלעיק השעת לרענן את המדיניות הסוציאליסטית ולהתאימה למאה ה-21.

סטנלי מרון, מעיין-צבי